

Sygn. akt	III AUa 642/16
------------------	-----------------------

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 stycznia 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Rzeszowie, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

	Przewodniczący:	SSA Irena Mazurek
	Sędziowie:	SSA Barbara Gonera del.SSO Elżbieta Selwa (spr.)
	Protokolant	st.sekr.sądowy M. P.

po rozpoznaniu w dniu **25 stycznia 2017 r.**

na rozprawie

sprawy z wniosku **A. S.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w R.**

o rekompensatę

na skutek apelacji organu rentowego

od wyroku **Sądu Okręgowego w Rzeszowie**

z dnia **18 maja 2016 r.** sygn. akt **IV U 135/16**

zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że oddala odwołanie.

sygn. akt III AUa 642/16

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia (...) Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R. odmówił wnioskodawcy A. S. prawa do rekompensaty wskazując, że nie udowodnił 15 letniego okresu pracy w warunkach szczególnych.

Od powyższej decyzji odwołanie złożył A. S. wnosząc o jej zmianę poprzez przyznanie prawa do rekompensaty z tytułu wykonywania pracy w szczególnych warunkach. Wnioskodawca wskazał, iż pracując w Przedsiębiorstwie (...) w P.

wykonywał stale i w pełnym wymiarze czasu pracy bezpośredni nadzór nad pracownikami wykonującymi pracę w warunkach szczególnych.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniosł o jego oddalenie. Zakład podał, iż nie uwzględnił jako okresu pracy w warunkach szczególnych zatrudnienia wykonywanego w Przedsiębiorstwie (...) w P. od 2 maja 1973r. do 31 sierpnia 1990r. na stanowiskach technika w D. Przygotowania Produkcji, kierownika budowy i kierownika grupy robót. Przy czym w okresie od 17 kwietnia 1989 r. do 30 kwietnia 1990 r. wnioskodawca wykonywał prace na budowie eksportowej a od 1 maja 1990 r. do 30 czerwca 1990 r. korzystał z urlopu „po eksporcie”.

Wyrokiem z dnia 18 maja 2016r. Sąd Okręgowy w Rzeszowie zmienił zaskarżoną decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R. z dnia 9 grudnia 2015r. w ten sposób, że przyznał wnioskodawcy A. S. prawo do rekompensaty z tytułu zatrudnienia w warunkach szczególnych od dnia 4 grudnia 2015r.

Sąd Okręgowy ustalił, że wnioskodawca A. S. urodził się (...) i w dniu 4 grudnia 2015r. złożył wniosek o emeryturę. Wraz z wnioskiem zostało przedstawione m.in. świadectwo pracy z dnia(...) wystawione przez Przedsiębiorstwo (...) w P. w którym stwierdzono, że A. S. był zatrudniony w okresie od 2 maja 1973r. do 31 sierpnia 1990r. i wykonywał pracę na stanowisku technik w D. Przygotowania Produkcji, kierownik budowy, kierownik grupy robót. W czasie tego zatrudnienia wnioskodawca w okresie od 17 kwietnia 1989r. do 30 kwietnia 1990r. pracował jako kierownik robót będąc delegowany do pracy na budowie eksportowej w ZSRR, gdzie wykonywał takie same czynności jak pracując w kraju. Wnioskodawca pracował stale i w pełnym wymiarze czasu pracy. Jego praca w spornym okresie zatrudnienia polegała na nadzorowaniu w terenie budowy brygad spawalniczych (wykonujących kotłownię, instalacje centralnego ogrzewania, wymiennikownię, kanały centralnego ogrzewania, kanały na gnojowicę) i brygad wodnokanalizacyjnych (wykonujących sieci kanalizacyjne, sieci wodociągowe, sieci technologiczne, wewnętrzne instalacje). Nadzorował również dla resortu rolnictwa budowy budynków mieszkalnych, tuczarni chłodni, szklarni, chlewni, oczyszczalni ścieków oraz stacji wodociągowych. Wnioskodawca nie wykonywał czynności administracyjno – biurowych a tymi sprawami zajmowała się wyznaczona osoba.

Sąd dokonał powyższych ustaleń faktycznych na podstawie wiarygodnych dokumentów zalegających w aktach osobowych wnioskodawcy i aktach organu rentowego, oraz na podstawie zeznań świadków i zeznań wnioskodawcy. Zeznania świadków M. B. oraz A. K. nie budziły wątpliwości, były rzeczowe, logiczne oraz wzajemnie się uzupełniały. W/w pracowali z wnioskodawcą w spornym okresie zatrudnienia, a zatem mają najlepszą wiedzę o tym, jakiego rodzaju czynności wykonywał wnioskodawca na zajmowanym stanowisku pracy i w sposób jednoznaczny wskazali na rodzaj i charakter wykonywanej przez wnioskodawcę pracy, a także, że była ona świadczona stale i w pełnym wymiarze czasu pracy. Sąd uznał również za wiarygodne zeznania wnioskodawcy, gdyż korespondują one z pozostałym materiałem dowodowym zgromadzonym w sprawie.

Przechodząc do rozważań prawnych Sąd Okręgowy naprowadził, że kwestią zasadniczą do przesądzenia w sprawie pozostawało uprawnienie A. S. do przyznania mu rekompensaty w związku z wykonywaniem pracy w warunkach szczególnych, z zaznaczeniem, iż wnioskodawca urodził się (...) i nie ma przyznanej emerytury ze względu na pracę w warunkach szczególnych. Prawo do rekompensaty wprowadziła ustawa z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych dla osób, które pracowały, co najmniej 15 lat w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze a jednak nie nabyły z tego tytułu prawa do wcześniejszej emerytury. Rekompensata przyznawana jest w formie dodatku do kapitału początkowego a zasady jej ustalania określa art. 22 ustawy. Sąd Okręgowy wyjaśnił, że dokonując wykładni regulacji zawartych w ustawie o emeryturach pomostowych i ustawie o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych należy stwierdzić, iż ubezpieczonym, urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r., którzy legitymują się 15-letnim okresem pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu przepisów ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych przed 1 stycznia 2009 r., przysługuje prawo do rekompensaty. Sąd Okręgowy naprowadził także na treść art. 32 ust. 4 ustawy o emeryturach i rentach z FUS oraz przepisów wydanego przez Radę Ministrów w dniu 7 lutego 1983 r. rozporządzenia w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, które szczegółowo określa warunki nabycia prawa do emerytury w wieku obniżonym. Sąd zauważył, że o tym czy praca był wykonywana w

szczególnych warunkach decyduje nie nazwa stanowiska, lecz faktycznie wykonywane czynności i ten element ma charakter przesądający (z uzasadnienia wyroku SN z dnia 21.04.2004r., II UK 337/03, OSNP 2004/22/392), przy czym jak wynika z wyroku Sądu Najwyższego z dnia 9 kwietnia 2009 r. (sygn. I UK 316/08, LEX 707858) w postępowaniu przed sądem ubezpieczeń społecznych w sprawach o świadczenia emerytalno-rentowe prowadzenie dowodu z zeznań świadków lub z przesłuchania stron nie podlega żadnym ograniczeniom.

Uwzględniając okoliczności ustalone w sprawie, zdaniem Sądu Okręgowego można bezsprzecznie uznać, że wnioskodawca w okresie zatrudnienia w Przedsiębiorstwie (...) w P., wykonywał pracę w warunkach szczególnych pracując, jako kierownik budowy, a praca ta była wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy przez cały okres zatrudnienia tj. przez ponad 15 lat. Wnioskodawca nadzorował brygady pracowników wykonujących prace przy spawaniu oraz prace wodnokanalizacyjne w głębokich wykopach, które zostały ujęte w załączniku do Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7.02.1983r. w wykazie A, dział V poz. 1 „roboty wodnokanalizacyjne oraz budowa rurociągów w głębokich wykopach” oraz dział XIV poz. 12 „prace przy spawaniu i wycinaniu elektrycznym, gazowym, atomowodorowym”, zaś nadzór nad tymi pracami, stanowi zgodnie z w/w załącznikiem do rozporządzenia, wykazem A, działem XIV poz. 24 „Kontrola międzyoperacyjna, kontrola jakości produkcji i usług oraz dozór inżynieryjno-techniczny na oddziałach i wydziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie” - pracę w warunkach szczególnych.

Uwzględniając poczynione ustalenia i wnioski Sąd zmienił zaskarżoną decyzję na zasadzie art. 477¹⁴ § 2 kpc.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R. złożył od powyższego wyroku apelację, zaskarżając go w całości i zarzucając:

- naruszenie przepisu art. 21 ustawy z dnia 19 grudnia 2008r. o emeryturach pomostowych (Dz. U. 2015/965) w związku z przepisami 2 – 4 rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. 1983/8/43 ze zm.) poprzez przyjęcie, że wnioskodawca posiada 15 lat zatrudnienia w szczególnych warunkach i przyznanie z tego tytułu rekompensaty pomimo, że nie wykazał bezsprzecznie okresu 15 lat wykonywania prac w warunkach szczególnych,

- naruszenie art. 233 § 1 kpc poprzez dowolną ocenę zebranego materiału dowodowego, w szczególności poprzez przyjęcie, że wnioskodawca będąc zatrudnionym w okresie 1975-1990 w Przedsiębiorstwie (...) na stanowisku kierownika budowy – zgodnie z wykazem A, działem XIV , poz. 24 rozporządzenia RM, stale i w pełnym wymiarze czasu pracy przebywał w środowisku pracy, w którym zatrudnienie są pracownicy wykonujący prace w szczególnych warunkach, wykonując bezpośredni nadzór i kontrolę, podczas gdy w tym okresie oprócz stanowiska kierownika budowy pełnił także funkcje kierownika budów i w związku z tym nie wykonywał bezpośredniego nadzoru nad stanowiskami pracy wykonywanymi w szczególnych warunkach.

Wskazując na powyższe apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania w całości ewentualnie o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

W uzasadnieniu apelacji organ rentowy przytaczając orzecznictwo Sądu Najwyższego i sądów powszechnych argumentował, że ze względu na zakres obowiązków praca wnioskodawcy nie była wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy w okolicznościach pozwalających na uznanie jej za pracę w szczególnych warunkach.

W odpowiedzi na apelację wnioskodawca A. S. wniósł o jej oddalenie jako niezasadnej, naprowadzając na prawidłowość ustaleń i słuszność rozważań Sądu Okręgowego.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje :

Apelacja Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w R. jest zasadna i skutkować musi wydaniem orzeczenia reformatoryjnego, aczkolwiek z innych przyczyn niż wskazane w apelacji. Już na wstępie należy zaznaczyć, że postępowanie apelacyjne ma charakter rozpoznawczy czyli merytoryczny i de facto stanowi dalszy ciąg postępowania

przeprowadzonego w pierwszej instancji. Przez spełnianie nieograniczonych funkcji rozpoznawczych spełnia się kontrolny cel postępowania apelacyjnego albowiem rozpoznanie apelacji winno doprowadzić do naprawienia wszystkich błędów Sądu pierwszej instancji (wyroki Sądu Najwyższego z 10 grudnia 2009r., III UK 54/09 oraz z 10 marca 2016r. III CSK 183/15). W konsekwencji rozpoznając sprawę Sąd Apelacyjny doszedł do przekonania o wadliwości zaskarżonego orzeczenia pomimo akceptacji ustaleń faktycznych poczynionych przez Sąd O..

Jak wynika z treści zaskarżonej decyzji przedmiotem sporu między wnioskodawcą a organem rentowym było prawo do rekompensaty przewidzianej w przepisach ustawy z dnia 19 grudnia 2008r. o emeryturach pomostowych (Dz. U. 2015/965) zwanej dalej ustawą. Już w tym miejscu wypadnie przypomnieć, że emerytury pomostowe zapowiedziane w art. 24 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. 2016/887 ze zm.) zostały wprowadzone do systemu ubezpieczeń społecznych przez ustawę o emeryturach pomostowych, która weszła w życie w dniu 1 stycznia 2009r. i dotyczą ubezpieczonych urodzonych po dniu 31 grudnia 1948r. a zatrudnionych w szczególnych warunkach i szczególnym charakterze. Zastąpiły one emerytury w niższym wieku przyznawane na podstawie ustawy o emeryturach i rentach z FUS pracownikom zatrudnionym w szczególnych warunkach pracy lub w szczególnym charakterze (art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych, art. 32 i art. 33 ustawy o emeryturach i rentach z FUS).

Jak wynika z definicji ustawowej zawartej w art. 2 ust 5 ustawy przewidziana w niej rekompensata stanowi odszkodowanie za utratę możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze dla osób, które nie nabydą prawa do emerytury pomostowej. Przy czym jak stanowi art. 21 ust. 1 ustawy, rekompensata przysługuje ubezpieczonemu, jeżeli ma okres pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS, wynoszący co najmniej 15 lat. Równocześnie, a stosownie do art.21 ust. 2 rekompensata nie przysługuje osobie, która nabyła prawo do emerytury na podstawie przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Powyższe przepisy muszą być odczytywane łącznie i rozważając prawo do rekompensaty nie można tracić z pola widzenia jej odszkodowawczego charakteru określonego powołaną definicją .

Tymczasem zarówno strony niniejszego postępowania jak i Sąd O. skoncentrowały się, tak w ustaleniach jak i rozważaniach jedynie na kwestii posiadania przez wnioskodawcę co najmniej 15 lat pracy w warunkach szczególnych, nie bacząc na faktyczny przedmiot sporu czyli prawo do rekompensaty.

Z przytoczonej definicji rekompensaty jednoznacznie wynika, że ratio legis wprowadzenia tego rozwiązania było dążenie do wyrównania szkody poniesionej przez osoby legitymujące się 15 letnim stażem pracy w warunkach szczególnych, a nie spełniające innych warunków do przyznania im emerytury z tytułu takiego zatrudnienia tj. zarówno emerytury w trybie art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS jak i emerytury pomostowej (tak Sąd Apelacyjny w Rzeszowie w wyroku z dnia 13 października 2010r. III AUa 645/10). Innymi słowy można wskazać, że fakt wykonywania przez 15 lat pracy w warunkach szczególnych (niezależnie od innych warunków ustawowych) może skutkować uzyskaniem prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym lub zastępującej ją emerytury pomostowej lub rekompensaty gdy nie ma się prawa do żadnego z tych świadczeń ze względu na zapisy ustawowe. Z definicji rekompensaty wynika, że jest ona kierowana do tych ubezpieczonych, którzy wskutek wejścia w życie ustawy o emeryturach pomostowych – zawężającej krąg uprawnionych do tego świadczenia w stosunku do zakresu podmiotowego poprzedniej emerytury z tytułu pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze – i następnie brak możliwości skutecznego ubiegania się o emeryturę w wieku obniżonym przy wykazaniu spełnienia warunku wykonywania pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze zawartej w art. 32 i 46 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych – wobec wygaszania powyższego świadczenia – utracili możliwość ubiegania się o emeryturę z tytułu wykonywania pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze, jak i dodatkowo nie nabydą uprawnień do emerytury pomostowej. (tak Sąd Apelacyjny w Rzeszowie w wyroku z dnia 23 listopada 2016r. III AUa 425/16)

Ustanawiając prawo do rekompensaty ustawodawca wprost wprowadził wynikającą z art. 21 ust.2 ustawy przesłankę negatywną, jaką jest nabycie prawa do emerytury na podstawie przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS. W

kontekście powyższego należy wskazać, że o nabyciu prawa do świadczeń z ubezpieczenia społecznego stanowi art. 100 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, przewidujący powstanie prawa do świadczeń z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do nabycia tego prawa. Nabycia prawa do świadczeń w tym do emerytury należy więc wiązać ze spełnieniem ustawowych warunków nabycia tego prawa i równocześnie nie można nabycia prawa utożsamiać z przyznaniem i wypłatą świadczenia, którą to kwestie regulują art. 129 ust. 1 ustawy emerytalno - rentowej, nakazujący wypłacanie świadczenia od dnia powstania prawa, nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek lub wydano decyzję z urzędu.

W konsekwencji powyższych wskazówek zasadnym jest pogląd, że rekompensata nie przysługuje każdemu ubezpieczonemu, który nabył prawo do emerytury w wieku obniżonym niezależnie od realizacji takiego uprawnienia (podobnie w Komentarzu do art. 21 ust. 2 ustawy o emeryturach pomostowych K. J. i I. J.). Powyższa teza ma swoją wagę dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy. Otóż przyjmując nawet jako zasadne za Sądem I instancji, iż wnioskodawca wykazał fakt wykonywania pracy w warunkach szczególnych przez okres ponad 15 lat w całości mieszczący się przed dniem 1 stycznia 1999r. oraz dodatkowo na dzień 1 stycznia 1999r. posiada okres składkowy i nieskładkowy w wymiarze ponad 27 lat – co wynika chociażby z akt emerytalnych i decyzji o ustaleniu kapitału początkowego - należałoby wręcz wskazać, iż tym samym wnioskodawca urodzony w dniu (...) mógłby skutecznie ubiegać się o emeryturę z tytułu pracy w warunkach szczególnych przy odpowiednim zastosowaniu art. 184 w związku z art. 32 i 46 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. A tego typu konstatacja dość jednoznacznie wskazuje – po przyjęciu za uzasadnione stanowiska Sądu pierwszej instancji, co do świadczenia i rozmiaru oraz okresu wykonywania przez wnioskodawczynię pracy w warunkach szczególnych – iż w stosunku do wnioskodawcy nie można stanowczo stwierdzić, iż utracił ona możliwość nabycia prawa do emerytury z tytułu pracy w warunkach szczególnych. Jeśli bowiem wykazuje on posiadanie 15 lat pracy w warunkach szczególnych do dnia 1 stycznia 1999r. w sytuacji spełnienia i pozostałych warunków świadczenia emerytalnego wyżej naprowadzonego, brak dotychczasowej realizacji tego prawa jest dla warunku negatywnego rekompensaty bez znaczenia. (tak w/w wyrok tut. Sądu Apelacyjnego z 23 listopada 2016r.) Wnioskodawca nie poniósł szkody przez działania ustawodawcy zmieniającego system emerytalny i stąd brak podstaw do przyznania mu odszkodowania.

Reasumując Sąd Apelacyjny uznał zasadność wniesionej przez organ rentowy apelacji w zakresie dotyczącym zarzutu naruszenia przepisu art. 21 ustawy o emeryturach pomostowych.

Odnosząc się do zarzutu naruszenia art. 233 § 1 kpc, należy zaznaczyć, że Sąd Apelacyjny go nie podziela, aczkolwiek powyższe pozostaje bez wpływu na zasadność apelacji. Zgodnie z treścią art. 233 § 1 kpc sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania, na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału. Dając lub omawiając wiary zeznaniom dowodowym kieruje się wyłącznie własnym przekonaniem (por. wyrok SN z dn. 10 czerwca 1999r. II UKN 685/98 OSNP 2000/17/655). Jednolicie za orzecznictwem Sądu Najwyższego wypadnie wskazać, iż samo przytoczenie w apelacji odmiennej własnej oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego nie może być uznane za wystarczające do podważenia dokonanych przez Sąd I instancji ustaleń faktycznych oraz ich oceny i znaczenia jako przesłanek rozstrzygnięcia sprawy (por. wyrok SN z dn. 3 września 1969r., PR 228/69, nie publikowany, wyrok SN z dn. 7 stycznia 2005r., IV CK 387/04, LEX nr 177263, wyrok SN z dn. 15 kwietnia 2004r., IV CK 274/03, LEX nr 164852). Zakład nie wyjaśnił w czym upatruje dowolności oceny materiału dowodowego przez Sąd Okręgowy. Sąd II instancji uznał – z uwagi na przedmiot niniejszego postępowania – niecelowym szczegółowe odnoszenie się do merytorycznej oceny dokonanej przez Sąd Okręgowy ustalenia 15 lat pracy w warunkach szczególnych w całości mieszczących się do dnia 1 stycznia 1999r., albowiem dla bytu roszczenia o rekompensatę jego udowodnienie rodzi stan nabycia prawa do emerytury w wieku obniżonym z tytułu pracy w warunkach szczególnych ze skutkiem identycznym dla żądania rekompensaty jak nawet brak wykazania podanego okresu.

Orzeczenie Sądu Apelacyjnego zmieniające zaskarżony wyrok, znajduje swoją podstawę prawną w powołanych przepisach prawa i art. 386 § 1 kpc w związku z art. 477¹⁴ § 1 kpc.